Poštarina plaćena u gotovom

I. ÉVFOLYAM

4. SZÁM

SUBOTICA
1934 AUGUSZTUS HÓ

A **„HÍD“** a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata. — Megjelenik havonként egyszer. — Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai: **Lévay Endre** (Szuboticáról), **Tóth Bagi István** (Noviszádról), **Varnyú Tivadar** (Becskerekről), **Csapó Sándor** (Beográdból), **Schwarczer Gyula** (Szentáról), **Pál Sándor** (Szomborból) és **Faragó Imre** (Sztáribecsejről).

Tartalom:

Lévay Endre: Közösségérzet
Meditator: Hitler 25 pontja
Tóth Bagi István: A fiatalok helyzete
Déry Géza: A szociális kérdés megoldása
Takács Zoltán: A gép, az ember és a válság
Galambos J.: Az öregek és fiatalok ellentéte
Börcsök Erzsébet: A nők helyzete
Várady Jenő: Naplementi mámor idegenben (vers)
Lévay Endre: Vízcsobogás
Kovács Sz. Zoltán: Mesél a hatodik emelet
Heinz Vilmos: Viszem fajom átokkeresztjét (vers)

Figyelő:

Schwarczer Gyula: Tegyünk is azért, ami a miénk!
Várady Jenő: Dalpályázat
Szentgyörgyi László: Németek a Vajdaságban

Előfizetési árak:

Egy évre . . 30 dinár Félévre . . . 16 dinár
Negyedévre . . 9 dinár

Egyes szám ára 3 dinár.

Közösségérzet

Levél az ismeretlen fiatalokhoz

A ködös mult ismeretlen világa mélyen eltemette az első ember primitív lelkivilágát és kezdetleges érzelmeinek egyszerű megnyilvánulásait. Minden erre vonatkozó tanulmány, jegyzet vagy történelmi följegyzés csak feltevéseken és következtetéseken alapulhat. Innen van az, hogy az első ember benső illetve szociális életét csak találgatjuk, mert bármilyen gazdag történelmeink ezen a helyen bizonyitékok és maradványok nélkül pang. A feltevések mégis visszavezetnek bennünket egy pozitivumhoz, mely megfogható: mely nélkül az emberiség nem juthatott volna el a máig. Tény az, hogy az első ember is idegekkel és normális érzékszervekkel rendelkező lény volt: ha ezek nem is voltak annyira kifinomultak, mint a mai embernél: de érezte érzelmeinek hatalmas feszültségét — és érezte a kielégülés szükségességét. Kellett, hogy érezze, mert a meddőség, a fásultság és a letargia csak a későbbi korok korcsszüleményei. Természetes, hogy az öt érzékszerven kivül első érzetmegnyilvánulás a nemiérzet kielégitése volt. Ennek ébredt leghamarabb tudatára és primitív ösztöneihez a nemi kielégülés állt legközelebb. A nemi érzet kielégitéséből származik a család: az első emberi csoportosulás. Az ember itt már érezte, hogy alkotó; felsőbbrendű lénynek érezte magát kicsiny birodalmában. A család szaporodásával érezte, hogy hatalma is megnövekedett és kiterjedt. A nemi érzet kielégitése egyre nagyobb arányokat öltött, hogy az idővel a családtagok szaporodása a rokonság kiszélesedését idézte elő: kialakult az emberi csoportosulás nagyobb egysége, a törzs. A közösségérzet, mint új, magasabb godolkozási fokon álló érzet, valószínűleg a törzsek kezdetleges kialakulásakor jelentkezett az embernél. Az ember itt érezte először, hogy közössége van szomszédjával: együvé tartoznak. Idővel már a törzsek is szűk keretnek bizonyultak az emberek közösségérzetének rohamos fejlődésénél: érezték — ennek az új — magasabbrendű érzetnek kielégitési szükségességét.

Hatalmas, vadon területeken szétszóródva éltek a törzsek. Végtelennek látszó pusztaságok, megmászhatatlan hegyláncok, misztikusan kéklő hegycsúcsok és dohos, fekete szakadékok választották el őket egymástól. Hosszú ideig nem is tudtak egymásról. Esténként, amikor a barlangvágást, kunyhóépitést, cölöpözést, vadászatot és halászatot befejezték; tüzet csiholtak és köréje telepedtek.

A dombról messze-messze elláttak a fekete éjszakában. És — messze a harmadik hegyoldalból halvány fény derengett és a pusztákon hasonló tűzcsóva vibrált. Az ember karvalyszemeit belevéste a fekete éjszakába, melle feszült, lába megmozdult: indulni akart. Érezte, hogy ott is, amott is ember küzd az idővel, elemekkel és bízik. Vette a husángot, vagy nehéz kőbaltáját; égő szemekkel és zihálló mellel megindult a távolban vibráló fények felé. Fáradtság nem gyötörte, éhség nem kínozta, ismeretlen, nagy örömmel és vággyal ment — rohant, mert ott ember lakik, mint ő; küzd, mint ő; Testvér van ott, igen, testvér! Amikor közelükbe ért, látta őket a tűz körül ülni, amint csillogó szemekkel néznek a lángokba; mint ahogy ő szokott. A ruhájuk is olyan és hallga! — úgy beszélnek mint ő. Hiszen eggyek vagyunk; — rokonok vagyunk. Testvér üdv! testvér eggyek vagyunk!

A gondolat, a nagy és magasztos érzés megteremtette az emberi csoportosulás még nagyobb egységét: a faji csoportosulást.

Idővel, amikor más tájakra vágytak, fölkerekedtek és neki vágtak a nagy rónaságnak. Már nem az ember ment egyedül vagy családjával a szebb vidék felé, — nemcsak a törzs, hanem a faj, törzseinek csoportjaival. Eggyé forrtak össze; együtt harcoltak az idegen földek ismeretlen katonáival: szétválasztani többé nem lehetett őket.

Együtt vándoroltak, együtt telepedtek le germánok. szlávok és turánok. Bennük élt, lángolt az érzés: testvérek, egy apának a fiai és egy anyaföldnek a nyelvén szólítják egymást. A beláthatatlan pusztákon, hegyek között, sötét, haragos erdőben, síma tükrű folyók és kékvizű tengerek mentén ha néha-néha elvándorolva egymásra akadtak: örömmel, ujjongva, sírva és nevetve köszöntötték egymást: Testvér!

*

Az öreg nap milliószor bukott le azóta a nyugati égbolton s ez a szent köszöntés a végtelen földek visszhangtalan ködébe veszett. Azóta az idő az embereket nagyon közel hozta egymáshoz; már-már gyűlöletté és útálattá fajult a közelség. A családok, törzsek és fajok csoportjainak néhai acélos szálait rothasztja a közöny, az önzés és a végzetes, hideg nemtörődömség. A gondolat, az érzés, melyért az ember hajdanában pusztákat, hegyeket és erdőket bevándorolt fáradtan és verejtékesen: a közösségérzet, az egyűvé tartozás és az egymást szeretés az ismeretlen fogalmak birodalmába költözött. A közöny, a gőg és a nemtörődömség rohamosan fejleszti az elszigetelődést, összeroncsolja a testvérszeretetet, amely az első emberi érzés és alkotás gyöngye, drága gyöngye volt.

*

Ismerjük meg egymást!

Az egymást megnemismerésnek egyetlen oka van csak: a tespedt közöny vagy nemtörődömség. Ennek a legyőzése talán nem

is olyan nehéz, mint a másiké — a megnemértésé. A közöny tespedt álma már lassan foszladozik a Vajdaságban; de ez az átalakulás olyan lassan megy, hogy ha munkánk azzal egyidejűleg haladna — hát sohasem jutnánk el az egymást megismeréshez: az egyetemes munkához.

Fiatalok! gyűrjétek le a bennetek rejlő közönyt, öltsétek magatokra az akarat és az érdeklődés köntösét: mert az elzárkózott és elszigetelt egyéniségek életképtelenek lesznek és lemaradnak a ma társadalmi életének rohanásában. Ne rejtőzzetek el az ismeretlenség átláthatatlan köde mögé, hanem jőjjetek elő és ismerjétek meg testvéreiteket. Ismerjük meg egymást!

A megnemértést nagyon sokan onnan származtatják, hogy más vidék gyermekei, — más adott anyagi körülmények veszik körül és a külső hatások különböző visszahatásokat termelnek bennük. Eszerint a megnemértés az anyagiak rendezettségén — illetve rendezetlenségén és a világpolitikában vajúdó izmusok befogadásán avagy elvetésén alapulna. Mármost — világnézetem (ha van?) az izmusaim — egyéni és környezeti kisugárzásai énemnek és világfelfogásomnak. Tehát, amennyiben egyéniségünk, anyagi vagy társadalmi helyzetünk nem egyeznek (azaz nem egyformák), egyéni felfogásunk sem lehet ugyanaz. Ez azonban nem akadályozhatja meg, hogy azért egyek legyünk, barátok és testvérek. Ha izmusokról szóltok: ugyanúgy kérdhetem én: vajjon nem választ-e el bennünket a katolicizmus és protestantizmus határköve? Hiszen ezszerint nem is kellene több, már vallásunknál fogva ádáz ellenségei lehetnénk egymásnak. Már a biblia puszta magyarázatának áldozatai lehetnénk. Egyéniségünket lehetetlen egy nevezőre hozni, — aminthogy két ember sincs egyforma a földön — sem két falevél. Világot vezető és felforgató eszméknél és elveknél egyéni felfogásnak eltérése lehet-e akadálya barátságunknak, testvériségünknek? Ha igen, talán az ellenségeskedés lesz az az eszköz, mely e különbségeket kiegyenlíti. Semmiesetre sem. Ha én a katolicizmust hasznosabbnak tartom veled szemben a protestantizmusnál: ha Hitlert Mussolini plagizátorának tartom, te viszont gyűlölöd a fasizmust: nem-e egyformán fájlaljuk Dolfuss tragikus halálát? Ha az általad nagyrabecsült Marx-Engels tanokat megvetem és nagyobbnak tartom Lenint mindkettőnél: szerinted nagyobb Petőfi mellé méltán sorozom Ady nagyságát: ha a te imádott kék eged mellett én szebbnek és rejtelmesebbnek tartom a tengert: de mind ezeken túl nem-e egyforma életet élünk: nem-e egyforma a szívünk, a nyelvünk és az arcunk?! Nem-e egy emberibb jövőért küzdünk mindanyian?! Hát nem közösek a szokásaink, dalaink, szomorúságunk és örömünk?! Nem látod mennyi bennünk a közös vonás?! És nem veszed észre közösségünket? És nem érzed ennek az érzésnek a szükségességét, amikor hozzád beszélek és az ismeretlenből szólítlak? Dobd el magadtól a közönyt, a nemtörődömséget és a megnemértést!

*

Ismerjük meg egymást!

Ne legyen őskori visszhangtalan pusztaság e terület, ne legyen át nem hídalható űr közöttünk. Érezzük magunkat egymáshoz közel; hiszen a vidék, a távolság még akkor is áthídalható volt, amikor ez szinte lehetetlennek látszott; amikor őrületes távolságok szakítottak el embert az embertől. Ne legyenek olyanok közöttünk, akik idegenkednének vagy nem óhajtanák az egymás megismerését. Emberközösségre és munkaközösségre van szükség, hogy megélhessünk, tanulhassunk és teremthessünk. A világ hátán vajúdó eszmék és elvek árnyalatai és ezeknek különbsége ne sodorjon el bennünket egymástól: mert az az elv, amely létjogosult, megmarad úgyis, — amely pedig nem az, eltűnik olyan hirtelen, mintahogy létrejött. Elvek és eszmék minden időben más szint öltenek magukra. Mindebből az öröm, a fájdalom; az élet örökre változatlanul megmarad: ami közös bennünk...

Ne legyünk a magunk négyfalas kis világában Nérók, Rettenetes Iványok vagy Dantonok, akiket elvakult eszme és elv hajtott a megnemértés, a gyűlölet és a felebarátmészárlás felé; — hanem legyünk csak Defoe egyszerű Robinsonjai, — legyünk az az ember, aki tűvé teszi a maga kis szigetvilágát, hogy rátaláljon a másik emberre Csütörtökre és érzi a közösség nagy örömét: Hiszen nem vagyok egyedül; ember, te is ember vagy, rokon vagy, testvér!

Híd húzódik szakadékok, vizek és hegyek végtelenje felett, — rajta az ifjú tárt karokkal kiált a sötét, ködös ismeretlenbe: Testvér! — hol vagy? — köszöntelek!

Lévay Endre

Ne feledje
megújítani előfizetését!

Meditátor:

Hitler 25 pontja

4.

16. „Követeljük az egészséges középosztály megteremtését és fenntartását, a nagyáruházak azonnali kommunalizálását, azok olcsó bérbeadását a kisiparosoknak; ezeknek legmesszebbmenő támogatását az állami vagy községi szállításoknál."

A középosztály kétségkívül értékes réteg. Pusztulása azonban nem egészen az osztályharc következménye ahogyan azt a nemzeti szocialista programm kommentárja állítja. A főok az unalomig emlegetett gazdasági krizis. Nem lehet addig a középosztály megtartásáról beszélni ameddig diplomás emberek kénytelenek napszámos-munkát végezni. Ameddig ilyen a helyzet nem akadályozható meg a középosztály proletarializálódása. Ilyen körülmények között a 16. pontnak ez a követelése csak óhaj marad, annak keresztülvitelére akkor lehet gondolni amikor Németország gazdasági helyzete megjavul.

Ami a 16. pont másik részét illeti azt hisszük, hogy ez a gyakorlatban nehezen vihető keresztül, azonfelül az is kérdés, hogy megvalósitása haszonnal járna-e. Az áruházak feloszlatásánál nagyon sok ember kenyér nélkül maradna, azonkivül valószínű, hogy az árúház adóban többet fizet mint a helyére lépő sok kisember. Mindettől eltekintve kérdéses, hogy az egységes vezetés alatt álló nagyárúház szerepét a külkereskedelembe lépő kisemberek be tudják-e tölteni.

Az utolsó mondat elméleti helyességében nem kételkedünk, azonban ismét felvetődik az a kérdés, hogy a szállitások alkalmával nem előnyösebb-e az államra nézve, ha egyetlen vállalattal áll szemben mint kisemberek légiójával.

17. „Követeljük a nemzeti szükségletekhez mért agrárreform meghozatalát, oly törvény megalkotását, amely közhasznú célok érdekében lehetővé teszi a föld kisajátitását, minden telekspekuláció megakadályozását."

A világháboru utáni idők legfontosabb problémája az agrárreform lett. Csaknem minden országban keresztül is vitték. Természetes, hogy az eredmények kritikáját nem adhatjuk ezen a helyen. Csak annyit óhajtunk megjegyezni, hogy nem látszik valószínünek, hogy a porosz nagybirtokosok tétlenül nézik majd földjeik kisajátitását. A junkerek befolyása ma is nagy, valószinű tehát,

hogy ez a pont nehezen lesz keresztülvihető. Hitler különben még 1928-ban kijelentette, hogy ez a pont elsősorban a „zsidó telekspekulációs társaságok ellen irányul." — Nem tudjuk, hogy a német földbirtoknak hány százaléka van zsidó kézen, azonban a junkerek befolyásának kell tulajdonitani azt a tényt, hogy eddig nem igen olvashattunk arról, hogy nagyobb mértékben osztották volna fel a porosz latifundiumokat.

Nevezetes alkotása azonban a nemzeti szocializmusnak az agrárpolitika terén a kötött parasztbirtok megteremtése. Ez a birtok meg nem terhelhető, el nem idegenithető s mindig a legidősebb fiú örökli. Ezen a módon akarnak a parasztbirtok végtelenül káros szétdarabolása ellen védekezni. Ilyen szempontból helyes is ez az elgondolás. Hiszen kétségtelen, hogy a magyar nemességet is az ősiségi törvény tartotta meg oly sok századon keresztül. — Természetes, hogy a birtok kötöttségének hátrányai is vannak. Tulajdonosa nem juthat forgótőkéhez, esetleg nem szerezhet be fontos eszközöket. Azonban az előnyök, amelyek egészséges parasztosztály megteremtésével járnak oly nagyok, hogy az államnak akár áldozatokárán is mindent meg kell a cél érdekében tennie. Kétségtelen, hogy a jelenlegi dekonjuktura nagyon nehézzé teszi a kötött birtok-tulajdonosainak a helyzetét, azonban valószínű, hogy a viszonyok javulásával az előnyök is mindjobban ki fognak tűnni. A kötött birtoknak azonban megvan az a hátránya is, hogy *egykéhez* vezethet. Ugylátszik ennek az ellensúlyozására gondolt a programm, amikor a telepitésnél előnyben kivánja részesiteni a parasztgazdák másodszülött fiait. Kétségtelen, hogy a földművesosztály sorsdöntő fontosságú egy állam életében s kétszeresen Németországnál, amely kénytelen mezőgazdasági cikkeket importálni. Nem csodálható hát az a nagy erőfeszités, amellyel Németország mezőgazdaságát fejleszti amihez ennek a pontnak a megvalósitása valószínűleg hozzá fog járulni.

18. „Kiméletlen harcot követelünk azok ellen, akik ténykedésükkel a köznek ártanak. Közönséges nép elleni bünözők, uzsorások, siberek stb. tekintet nélkül vallásra és fajra, — halállal büntetendők."

Ez a pont erősen forradalmi ízű. Hogy meddig és hogyan alkalmazzák, — a napi események mutatták eddig s fogják a jövőben is mutatni. Ugyszintén a mértéket, hogy ki hát a „közönséges nép elleni bűnöző". Forradalmi megmozdulásnál bizony sosem lehet előre tudni, hogy aki magasabban áll nem lesz-e már holnap elveszett ember. Ha a nemzeti szocializmus Németországban hosszú ideig marad uralkodó áramlat, — ez a pont hihetőleg enyhülni fog olyan értelemben, hogy a bennefoglaltak szilárd keretet nyernek s a bünösség kritériumát a törvény betüje fogja megállapitani nem pedig a pillanatnyi helyzet.

19. „A római jog helyébe, amely a materialista világrendet szolgálja, az általános német jog bevezetését követeljük."

A római jog egyik alapvető tételét a magántulajdont meg-

tartja a programm, s némi túlzással azt lehet mondani, hogy az egyes-ember egyéni jogainak mindenek felé való helyezése épp a magántulajdon sérthetetlenségéből folyik. Nehéz az egyén jogait a „közérdekkel" a „nép és fajvédelemmel" összeegyeztetni, amely politikai posztulátum. Arról nem óhajtunk vitatkozni, hogy a politikai- és jogi-elvek keveredése hasznos-e, azonban nehezen tudunk ilymódon egységes jogrendszert elképzelni. — A kommentár ezt a pontot arra is felhasználja, hogy kikeljen a parlamentarizmus illetve a „káros parlamenti immunitás ellen" amely miatt politikájáért nem vonható felelősségre, még ha esetleg kárt is okozott vele a nemzetnek. Mindennek azonban édeskevés köze van a római joghoz, amely igazán nem tehet arról, hogy Rosenberg a politikával keveri össze, holott a jognak és politikának annyi köze van egymáshoz, hogy az állam fogalmával oly szoros viszonyban vannak, hogy egyik a másik nélkül meg sem lehet.

20. „Az állam gondoskodjék a népoktatás-ügy alapos kiépítéséről, hogy igy minden tehetséges és szorgalmas németnek a magasabb müveltségi-fok, ezáltal vezetőhelyek elnyerését lehetővé tegye. A tantervek a praktikus élethez alkalmazandók. Az állam fogalmának gondolata már az iskolában tétessék érthetővé. Követeljük szegény szülők gyermekeinek államköltségen való kiképzését, tekintet nélkül a szülők állására vagy foglalkozására."

Azt gondoljuk, hogy ezt a pontot mindenki aláírja. Azonban azt is meg kell állapitanunk, hogy ez a pont nem igen tartalmaz ujdonságot, olyasvalamit, amit egyebütt is ne igyekeznének az arra illetékesek megvalósítani, — csak persze a kőrülményekhez képest más-más eszközökkel. Hogy a numerus clausus, amelyet Németországban bevezettek s amely elsősorban a zsidókat sujtotta, célravezető-e, arról vitatkozni lehet.

21. „Az állam gondoskodjék arról, hogy a népegészségügy előrehaladjon: az anya- és gyermekvédelem által, a fiatalkorúak dolgoztatásának megtiltásával, az általános testedzést elősegitő torna- és sportkötelezettséggel, az ifjúsági testneveléssel foglalkozó egyesületek hathatós támogatásával."

A programmnak csak az a része képez ujdonságot, amelyik a sportkötelezettségről szól, mivel a többi egészen magától értetődő valami. Nem is vonható kétségbe az, hogy mindenütt iparkodnak a népegészségügyet minél hathatósabban előmozditani. Hogy a testedzés hivatalos, mondhatni katonai formában milyen eredményeket fog hozni, azt csak a jövő mutathatja meg.

22. „Követeljük a zsoldos hadsereg leépitését; néphadsereg megalkotását."

Tudvalevő, hogy a versaillesi békeszerződés Németországnak megtiltotta a sorozást; ugyanennek értelmében Németország katonasága csak 100.000 főre rughat. A katonák hosszú ideig szolgálnak mint zsoldosok. Németország katonai téren a békeszerződés rendelkezeseinek megváltoztatását akarja, illetve az általános véd-

kötelezettség behozatalát. Hogy ezt a pontot megvalósítja-e a nemzeti szocializmus az a nemzetközi politika kérdése.

> 23. „Követeljük a törvényes küzdelmet a tudatos politikai hazugságok s azok sajtó útján való terjesztése ellen. Hogy a *német* sajtó megteremtését lehetővé tegyük, követeljük, hogy: a) minden német nyelven megjelenő lap összes szerkesztői és munkatársai néptársak legyenek. b) Nem német lapok csak kifejezett állami engedéllyel jelenhessenek meg. Nem nyomtathatók német nyelven. c) Törvény tiltsa meg a nem-németeknek német lapoknál való pénzügyi részesedését és befolyását, e tilalom áthágásának büntetésekép a lap betiltását s a nemnémeteknek, akik ebben részesek azonnali kiutasitását a Birodalomból. Betiltandók azok a lapok, amelyek a közérdek ellen vétenek. Törvényes küzdelmet követelhetünk azon művészeti és irodalmi irányzat ellen, amely népi életünkre bomlasztó hatást gyakorol s oly rendezések betiltását, amelyek fenti követelményekbe ütköznek."

A sajtószabadság relativ dolog; minden országban a körülmények szabják meg annak mértékét. A 23. pontban foglaltak elég erősen korlátozzák a sajtó szabadságát, mivel sehol sincs határozottan kimondva, hogy milyen konkrét esetben alkalmazandók a büntető szankciók. Ki állapitja hát meg, mikor kell egy lapot betiltani? Elöfordulhat az is, hogy az egyik lapot hasonló cselekményért nem tiltják be mig a másikat igen.

Ami „nem-német" ujságokra vonatkozik, az az antiszemita irányzat megnyilvánulása. Ezt a pontot alaposan végrehajtották, mert nem igen akad ma Németországban ujság, ahol a szerkesztőségből de még a munkatársak sorából is, el ne távolitották volna a nem árjákat.

> 24. „Az államon belül minden vallási meggyőződés szabadságát követeljük, amennyiben az állam létét nem veszélyezteti, vagy nem ütközik a germán-faj erkölcsi felfogásába. — A párt mint olyan, a pozitiv kereszténység álláspontját foglalja el, anélkül, hogy felekezetileg, meghatározott hitvallás mellett, magát lekötné. Belsőleg és külsőleg harcol a zsidó-materialista szellem ellen s meggyőződése, hogy népünk állapotában tartós javulás csak belülről következhet be azon az alapon, hogy *a közérdek az önérdek előtt.*"

A 19. pontban a politika és a jog képezett konglomerátumot, — itt a politikai programmba vallási kérdés vegyül. — Már ennek a helyességéről is lehetne vitatkozni, azonban nagyon különös (enyhén szólva), hogy a programm a germán faj erkölcsi felfogását a vallási erkölcs fölé helyezi. Hogyan egyeztethető ez össze a pozitiv kereszténységgel? Az már csak egy pillanatra se lehet vitás, hogy nincs az a faji erkölcs (ami különben is ködös fogalom), amelyet a keresztény vallási erkölcs fölé lehetne helyezni. Legfeljebb a „faji" erkölcs véthet a vallási erkölcs ellen, de soha ez, mint magasabbrendű, a „faji erkölcsi felfogás" ellen.

A közérdeknek az önérdek elé helyezése igen szép, de nem uj etikai követelmény s mi sem kivánatosabb mint az, hogy mindenütt ennek a szellemében járjanak el.

25. Mindezek keresztülvitele céljából, követeljük, hogy a Birodalom erős központi kormányhatalommal rendelkezzen, a központi politikai parlament feltétlen tekintélyét az egész Birodalom és általában annak szervei felett. Követeljük a rendi és foglalkozási kamarák megalakitását, hogy a birodalmi kerettörvényeket az az egyes szövetségi államokban keresztülvigyék."

Ezt a pontot, ami a központi kormányzat erősítését illeti, teljes egészében keresztülvitték. Németország mondhatni megszünt federáció lenni. Az is valószínű, hogy a 25. pontban emlitett kamarák hatásköre és önnállósága nem lesz valami nagy, ha meg is alakulnak ezek a szervek.

A centralizáció és a decentralizáció kérdése az állam és közigazgatási jogban régóta vitás. Németország esetében komplikálja a kérdést az a tény, hogy a birodalom nagyon sok apró államból tevődött össze. Hogy a jelenlegi erős központositás és „Gleichschaltolás" mennyire fogja erősíteni a német egységet — nemigen lehet megmondani. Ismételnünk kell amit már előbb is mondtunk: amig a Führer személyének ereje összefogja a németeket nem valószínű, hogy akár a birodalmat alkotó államok önállóságának megszüntetése bajt okozna.

III.

A nemzeti szocialista programm amint látjuk, adott, ha nem is sok uj eszmét s keveredik benne mint minden emberi alkotásban a helyes a helytelennel, a megvalósitható a megvalósithatatlannal.

Az egészről mint olyanról kritikát *szándékosan* nem mondunk; célunk, amint cikkünk elején is emlitettük, inkább az ismertetés volt mint a birálat. Különben is — politikai mozgalmak és programmok legjobb kritikusa az Idő.

Az utókor pedig kizárólag az elért eredmények szerint fogja megítélni Hitler mozgalmát s nem a programm szerint, amelyből esetleg kényszerítő körülmények miatt tértek el az idők folyamán.

(Vége).

Olvassa és terjessze a »Híd«-at!

A fiatalok helyzete

Vizsgáljuk meg az anyagot, amivel a kisebbségi magyar kulturát kiépiteni szeretnénk. Vizsgáljuk meg magunkat, a délszlávországi magyar fiatalokat. Milyen műveltségi és gazdasági állapotban élnek a magyar fiatalok?

A magyar ifjúságról sem műveltségi, sem gazdasági tekintetben nem áll rendelkezésünkre semmiféle kimutatás, tehát csakis az egyéni megfigyelés és tapasztalat adataira támaszkodhatunk.

Ugy a gazdasági mint a műveltségi helyzetet a foglalkozási ágak szerint lehet a legkönnyebben megvizsgálni.

A magyar ifjúság — mint az egész kisebbségi magyarság a foglalkozások szerint a következőképpen oszlik meg.

1. Őstermelés:

a) Napszámos, zselér.

b) Kis- és középbirtokos (10—150 hold földdel). Nagyobb földbirtokosság nincs számbavehető.

2. Ipar, kereskedelem:

a) Kéziipar. (Ide számitjuk a részben géperővel, de kevés emberrel dolgozó ipart is).

b) Gyáripar.

c) Kiskereskedelem. (Főleg falvakban).

d) Nagykereskedelem. (Városokban).

3. Értelmi pályák:

a) Magánhivatalnok és tisztviselő.

b) Közhivatalnok. (Tanitó, tanár és némileg a közigazgatási pályán).

c) Szabad foglalkozási pályák. (Ügyvéd, orvos stb.)

Más számbavehető pályán nem dolgoznak a kisebbségi magyarok.

Vegyük először az anyagi helyzetet, mert ez elhatározón befolyásolja a műveltségi állapotot.

Itt általánosságban határozottan meg lehet állapitani, hogy az ifjúság — mint általában a kisebbségi magyarság — nehéz anyagi viszonyok között él. Az utóbbi hat esztendő gazdasági válsága veszélyesen megingatta a magyar egzisztenciákat. Ma úgyszólván nincs magyar földbirtokos, kereskedő, kis- és nagyiparos, bármilyen

kis- vagy középtőkés, aki ne küzdene nagy adósságokkal, vagy anyagi helyzete ne rendült volna meg valamilyen módon. A fiatalság ennek következtében 80—90 százalékban súlyos anyagi helyzetben tengődik és teljesen bizonytalan holnapnak néz elé.

Vegyük sorba.

A napszámos, zsellér fiatalok folytatják apáik nyomorúságos életét. A nagy mezei munkák idején az ellátásért és néhány dinár napszámért dolgoznak, vagy egész évre elszegődnek béresnek, cselédnek. Megkeresnek — jó esetben — 8—12 métermázsa búzát, 400—1000 dinárt és ebből kell ruházkodniok, télen át élniök (és a farsangi mulatozás is erre a siralmas kis összegre van utalva). De ez az évi 2000—2500 dinárra rúgó kereset a jobbik eset, mert a falún is nagy a munkanélküliség és nagyon örülhet az, aki ennyi jövedelemre tesz szert.

A földbirtokos ifjúság anyagi helyzete szorosan a földhöz van kötve, tehát szintén nagyon súlyos.

Ugyanez áll a kisiparban, gyáriparban és a kereskedelemben dolgozó ifjúság anyagi körülményeire. Ehbérért dolgozik ma a szakképzett kisiparos-ifjú, a fizetése alig elég arra, hogy táplálkozzék és a lakását fizesse, ruházatra, szórakozásra már a szájától kell elvonni a falatot. Abban az esetben ha van munka; ha nincs, akkor Isten kegyelméből tengődik az ember.

Az értelmi pályára készülő fiatalok anyagi helyzete éppen olyan súlyos, mint az őstermeléssel, iparral, vagy kereskedelemmel foglalkozoké, azonban az a körülmény, hogy a főiskolások nyomora azt a társadalmi réteget sújtja, amely vezetésre hivatott, amely a kultúra legerősebb védője és épitője, fokozott jelentőséget ad az intellektuel pályák fiataljai rossz anyagi helyzetének. Az intellektuel foglalkozási ágakra lépő ifjúság különböző társadalmi rétegből toborzódik, a fentebb felsorolt gazdasági ágak — a földnélküli őstermelő kivételével — mindegyike ad emberanyagot az értelmi pályákra. Nálunk nincs az úgynevezett, háborúelőtti értelemben vett „úri osztály", amely az értelmi pályák utánpótlását egyedül ellátná, ez az osztály a volt Vajdaság területének ujabbkeletü telepitése miatt történelmileg nem fejlődött ki. Ami vezető úri osztály a háború előtt a közigazgatás körül kialakult, a háború után a rezsimváltozással összezsugorodott, eltünt; a jómódú földbirtokos osztály — a szűkkörü nagybirtokosság kivételével — sohasem tudott a középosztály szintjére emelkedni. A mai intellektuel ifjúság tehát többféle foglalkozási ágból toborzódik, ugyanígy — a szülők foglalkozása szerint — más-más az anyagi helyzete is. Manapság minden foglalkozási ág pang, tehát bátran meg lehet állapitani, hogy az intellektuel pályákra készülő — vagy már készült — fiatalok túlnyomó része súlyos anyagi gondokkal küzd. A család csak ideig-óráig segitheti, mert a szülők egzisztenciája is megingott és mire az ifjú bevégzi tanulmányait, már sokszor nemcsak magáról, hanem a családjának az ellátásáról is gondoskodnia kellene. Még ha sikerül is álláshoz, keresethez jutnia, akkor is

talán mondhatni nyomorog, tengődik, különösen ha éhbérért dolgozik, ami megszokott eset. Az anyagi bajok mindennapos teherként nehezednek az ifjú vállaira, könnyen érthető, ha a kulturális ügyekre kevés erőfölöslege, kedve marad. Mert a kulturmunkához nemcsak lelkesedés és akarat kell, hanem ezeken kivül anyagi alap is. A fiatalok siralmas anyagi helyzete az oka egyrészt annak, hogy nálunk eddig az ifjúsági kulturális kisérletek olyan szórványosak és eredménytelenek voltak. A Hid példája mutatja, hogy az ifjúság a legnehezebb anyagi körülmények között is tud kulturális mozgalmat inditani, ha köreiben a tiszta meglátás és megértés közvéleménye alakul ki és csekély anyagi hozzájárulással — viszont bölcs gazdálkodással biztositja a mozgalom fönnmaradását.

A kulturális haladás szoros összefüggésben áll az anyagi körülményekkel és ezért nagyon fontos volna, hogy az ifjúság — és általában a magyar kisebbség — gazdasági helyzetéről kimutatás készüljön, mert csak igy lehet a kulturális mozgalmakat reális alapokra épiteni.

Tóth Bagi István

A szociális kérdés megoldása

Életünk útja egy hosszú öröm és szenvedésteli szoroson vezet keresztül. Ma azonban úgy érezzük, hogy nem megy minden rendben, úgy látszik a szorosból szakadékba estünk, oly hirtelen zuhanást, általános nyomort érzünk. Gazdasági világválság... munkanélküliség... a nincstelenség halálgyűrűje fojtogat. Sokan tanácstalanul és minden reményüket veszve állanak e körben. Mindenben, mindenkiben csalódva...

Ez nem egy személy megállapítása, aki mindent sötéten lát. Ó nem! Mindnyájan megegyeznek abban, hogy a mai társadalom beteg. A világot — mondja Max Nordau német iró — össze lehet hasonlítani egy hatalmas kórházzal, amelyből dühös és fájdalmas zokogás hallatszik. Már egy fél százada annak, hogy az emberek orvosságot keresnek ennek, de a betegség el nem múlik, sőt a beteg állapota állandóan rosszabbodik.

A beteg ágyához több orvos jön. Mindegyik megvizsgálja a beteget és megmondja véleményét. Azonban az orvosok nem tudnak egymásközött megegyezni s három csoportra oszlanak: *liberalizmus, szocializmus* és *kereszténység*. A liberalizmus megpróbálta, hogy a betegséget letagadja, mert ő még nem értette meg a szociális kérdést. A szocialisták egyeznek a keresztényekkel amikor állitják, hogy ez a betegség fennáll, t. i., hogy a mai társadalom beteg. De amikor meg kell egyezniök a gyógymódban, akkor nem értenek egyet.

Igaza van a görög közmondásnak: „Nem a dolgok zavarják meg az embereket, hanem véleményeik a dolgokról." Ők sem értenek egyet és veszekednek, mert különböző véleményeik vannak. Közben a beteg állapota mindig rosszabbodik.

De miért nem egyeznek az orvosok?

Mielőtt tisztáznánk a helyzetet meg kell ismerni néhány frázist, melyek a szociális kérdésben az alapgondolatot képezik. Hamar megismerjük őket és megértjük fontosságukat.

Egyike az alapgondolatoknak ez volna: kétféleképen lehet a társadalmat értelmezni: az egyiknek *atómikus*, a másiknak *organikus* felfogás a neve. Ez mint valami rejtvény tünhet föl előttünk. De mindjárt megfejtjük.

Nézzük meg testünk valamelyik részét pl. a kezet. Észreveszszük, hogy ez összeköttetésben van az egész testtel és a többi testrészekkel egy egységes organizmust alkot. A kezem nem ugyanaz ami a lábam, de nem is ugyanaz ami a fejem és mégis a többi testrészekkel organikusan egy s igy egységes organizmust alkot (organikus felfogás). Ha a kezet vagy a lábat levágnánk, nem volna már egységes organizmusunk — különálló testrészek lennének (atómikus felfogás).

Ezt a példát alkalmazzuk a társadalomra.

A társadalom egyénekből és osztályokból (földmíves, nagyipar, kisipar, szabadfoglalkozások stb.) áll, ugyanúgy mint a testünk különböző testrészekből-szervekből. Ha az egyének és osztályok egyetértően egyesülnek egységes organizmust kapunk, melyben nincs betegség sem szociális kérdés. Ha ezen egyetértő egyesülés hiányzik s az egyének és osztályok egymásközt nem egyeznek, — elválnak mint a levágott testrészek az embernél, — akkor a társadalomban nincs rend, béke és általános jólét.

Aki azt akarja, hogy a társadalom egyesülve legyen úgy, amint fent mondottuk az a társadalom *organikus* felépitettsége mellet foglal állást. Aki azt akarja, hogy a társadalom egyénekre szakadjon szét az a társadalmi-élet *atómikus* felépitettségét védi.

Próbáljuk meg az organikus és atómikus felépítettséget két sematikus rajzzal ábrázolni. A kőr az egységet jelenti, a belerajzolt vonalak által képzett területek a részeket jelentik.

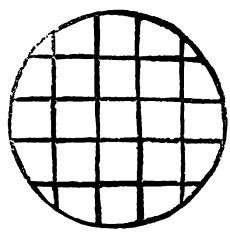

1. ábra
Az organikus felépitettség: a részek egymással összekő tetésben vannak s egy organikus egységet alkotnak.

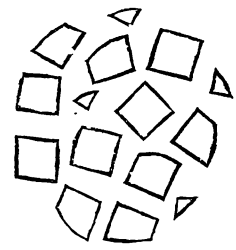

2. ábra
Az atómikus felépitettség: a részek nincsennek egymással összeköttetésben, mindegyik külön-külön áll.

Már most mi szükséges, hogy a társadalom egységes és tökéletes organizmus legyen?

A felelet könnyű. A társadalmat egyének alkotják és a társadalmi-élet csak azon feltétel mellett lesz egészséges, teljes és tökéletes organizmus:

a) ha *tiszteletben lesznek az egyén jogai* és biztosítva lesz az egyéni szabadság, mely minden haladás előfeltétele; és

b) ha *az egyének a társadalom iránti kötelességeiket végzik* úgy, hogy az egyének saját jólétüket az általános jóléttel összhangba hozzák t. i., hogy nem élnek önző életet, mindig emlékezniök kell, hogy ők egy egységes szociális testnek részei.

Nekünk, mai fiataloknak szilárd alap kell, melyre épitünk s ez a társadalom helyes felfogása. Csakis abból indulhatunk ki, hogy elismerjük az egyén jogait a társadalom keretein belül. „A modern szociális kérdés tehát abban áll, hogy *a fejlett, magasfokú szabadság megóvása mellett mikép lehetne eleven közösséget képezni a társadalomnak*? Uj társadalmi formát keressünk az egyedeknek." (Prohászka O.)

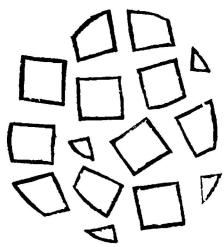

3. ábra

Nézzük meg az orvosok közül kinek van helyes felfogása a társadalomról, hogy lássuk ki oldhatja meg a szociális kérdést.

1. *A liberalizmus* (3. ábra) elismeri az egyén szabadságát és jogait. Ez az egyedüli jó oldala a liberalizmusnak. Azonban van egy nagy tévedése: elfelejti, hogy az egyén egy egységes organizmus része. Nem ismeri el az egész testet csak a részeket. A liberalizmusnak az a hibája, hogy a társadalom *atómikus* felfogását védelmezi.

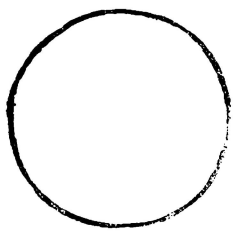

4. ábra

2. *A szocializmus* (4. ábra) minden iránya elismeri a társadalmi organizmust. Ez jó oldala. De a szocializmus téved a társadalmi-élet egységének a felfogásában. Elismeri az egész testet, de nem ismeri el a részeket, melyek az egész testet képezik. Nem ismeri el az egyén szabadságát és jogait.

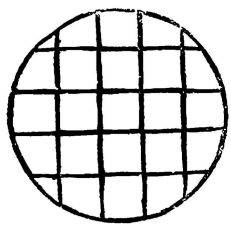

5. ábra

3. *A kereszténység.* (5. ábra) összeegyezteti az egyén jogait az össztársadalom jogaival és igy egységes és tökéletes társadalmi életet ad, melyben az egyén szabadsága elősegíti az egész társadalmi organizmus jólétét. A társadalomról *organikus* felfogása van, melyben megkülönbözteti az egyént az összeségtől; elismeri az egyén jogait és a társadalom jogát is. Ezért elítéli a liberalizmust, mely csak az egyén jogairól tud; de elítéli a szocializmust is, mely csak a társadalmi egység jogát ismeri el.

Déry Géza

A gép, az ember és a válság

A gép a válság oka? — A gép a multban

Ha jól emlékszem George Gross egyik mappájában láttam az ember és a gép elkeseredett harcának legmegkapóbb rajzát: Egyszerű, mondhatnám gyerekes vonásokkal felvázolt sovány, éhesszemű ember, aki vad birkózásban áll valami csodaszörnnyel, mely acélcsápjaival a vérét szipolyozza, kerékfogaival a husát tépi. Azóta is sokszor találkoztam, könyvek, folyóiratok és napilapok hasábjain egyaránt, elkeseredett sorokkal, melyek megüzenik a gépnek, mint az ember legujabb és legfélelmetesebb ellenségének, a háborut. Ha felületesen szemléljük a dolgokat, szinte igazat adnánk nekik.

„A gép túlprodukciót okoz, ami viszont munkanélküliséget eredményez; a dolgozók munka és kereset nélkül maradnak s így fogyasztani sem tudnak; ami a kereslet ujabb megcsappanását és a javak még fokozottabb elértéktelenedését eredményezi. Végső okon tehát úgy a munkanélküliséget, mint a piac ellanyhulását a gépek okozzák".

Így az egyszerű és kényelmes elbírálás; a tárgyilagos és behatóbb szemlélődés azonban hamarosan egészen más eredményre fog vezetni. Elsősorban le kell szögeznünk, hogy amikor gépről beszélünk nem szükséges feltétlenül valami prüszkölő, dübörgő acélkolosszusra gondolnunk, mert *minden olyan szerkezetet, melyet az emberi tudás a racionális folyamat szolgálatába állított, gépnek nevezünk.* Ilyen értelemben a gép egyáltalában nem újkeletű fogalom és eredete visszanyúlik a történelem homályos korszakaiba. Az első gépeket még az ősember szerkesztette meg, amikor a létért folytatott kemény küzdelmében a tapasztalás és a találékonyság rávezették az ék, az emeltyű, a hajítófa és még egy sereg primitív szerszámgép használatára. A legrégibb történelmi kútfők már egész sorát említik a többé-kevésbé tökéletes gépeknek: az egyiptomi reliefek tanúsága szerint, már akkoriban is majdnem ugyanolyan módon készítették a szövetet, mint a XVIII. század végén. Marcus Virgilius Eurysaces, aki kenyérrel látta el a császárság idején Rómát, pékségében — amint ezt mindmáig épen megmaradt, pompás sírkövébe vésett, domborművekből tudjuk — nagyszerű gépeket használt. Dagasztó gépe, melynek mását Pompei maradványai között is meg-

találták, szerkezetileg csaknem teljesen egyezik a mi kisebb pékségeink hasonló célú gépeivel. Ha tehát mindig voltak gépek, mindig meg kellett volna lennie káros hatásuknak is; mi azonban csak a közelmultból ismerjük a „gépokozta válságot". Önként adódik az ellenérv, hogy a mult kezdetleges szerszámait termelés tekintetében össze sem lehet hasonlítani a mi modern gépeink hatalmas teljesítményeivel. Nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy mint minden értékmeghatározás, úgy a termelési teljesítmények foka is viszonylagos: Ádám apánk ékes fügefalevelét ugyanakkora ür választja el modern öltözködéseinktől, mint amekkora utat a szövés-fonás technikája tett meg a háncsfonástól napjaink tökéletes automata szövőszékéig. Amikor tehát az ember rájött, hogy nem szükséges a háncsot vagy a gyapjút először elrendezni, azután sodorni s végül gombolyítani, hanem egyszerre is el lehet mindezt végezni és feltalálta a guzsalyt, egyszerre el kelletett volna a világot árasztania a nyomornak, mert hiszen a guzsaly majd kétharmadával rövidítette meg a munkaidőt. Ugyanezt látjuk az ekénél, mely az ásó földbeszúrását, a föld kiemelését és megforgatását kötötte egybe s ezt látjuk a többi egyszerűbb vagy összetettebb szerkezetű ősrégi gépek egész soránál; azt a pusztítást azonban, amelynek az új teoriák szerint, a gép nyomába kelletett volna járnia, hiába keressük. Ellenkezőleg, azáltal, hogy a gép az ember munkáját eredményesebbé tette, fokozta a jólétet is: a guzsaly és a szövőszék segítségével több szövetet tudott készíteni, az eke segítségével több földet tudott megművelni, a darálók és malmok megkímélték a magok hosszadalmas törésétől s így bőségesebben tudott táplálkozni s eredményesebben szállhatott szembe az időjárás viszontagságaival is. A mult tehát arra tanít, hogy *az ember helyzete a földön, a gépek jóvoltából határozottan javult.*

Ez a történelmi, tehát igazán tapasztalati igazság összeegyeztethető a munkás és a munka mai válságos helyzetével.

(Folytatom) **Takács Zoltán**

A »Híd« a fiatalok lapja!

Az öregek és fiatalok ellentéte

A kérdés kényes. Nehéz úgy hozzászólni, hogy az érdekeltek egyik vagy másik tábora igazságtalanságot vagy kiméletlenséget ne érezzen ki a megállapításból. De létezik s ez ösztönzött a kérdés megírására.

Amióta csak ember él a földön, minden időben volt bizonyos ellentét az idősek és fiatalok között. Ez ellentét elmaradhatatlan következménye a különböző életkorok felfogásának és vérmérsékletének. A mult és jelen ellentéte abban találja magyarázatát, hogy az ember csak bizonyos korig tudja követni a környező élet szűntelen változását s azért mindig kifogásolta s mindig is kifogásolni fogja az előbbi generáció azt, amit az újabból az élet sugallata újszerűen csal ki.

A növekedő emberbimbóba beszívódnak a környező világ nyers benyomásai, melyek idő haladtával a kényszer hatása alatt az akkori világ szájaíze szerint formálódnak, vagy deformálódnak. Az öregség tehát a megmerevedett emlékek tárháza, melynek falai kophatnak, de alapjait és jellegzetességét saját kezével sohasem fogja a haladó idők szellemének megfelelőleg újjáalkotni az elmúlni készülő ember.

A fiatalokat a bennük rejlő dús életerő űzi, hajtja s ezért, mint a fiatal fának, nekik is vannak szertelen hajtásaik, de e szertelenség korukkal járó tünemény. Emiatt éri őket legtöbbször a vád, melyet a korbeli ellentét, vagy valamiben való több jártasság diktál.

De ma nemcsak ellentétről van szó, hanem versenyről is, amelynek eredményei, úgy tapasztalható, egyre jobban a fiatalok rovására üt ki.

Nehéz körülmények között él a mai fiatal nemzedék. Talán sohasem volt annyi akadálya az életben való gyökeres elhelyezkedésnek, mint manapság. A fiataloknak nemcsak egymás között kell versenyezni, hanem az öregekkel is.

A háború s azt követő zavaros idők miatt a mai fiatalság egy kicsit elkésett az élettől s most, amikor szeretné helyrehozni ezt a késést, menteni valamit elszikkadó életéből, lépten-nyomon azt kénytelen tapasztalni, hogy az öregek már megelőzték, elfoglalták s megszállva tartják az élet jelentősebb pontjait, sőt az élet-

nek még kisebb igények számára fenntartott helyeit is. A fiatalság, amely sokféle megpróbáltatás és tapasztalatai folytán jóval öregebb koránál, elkeseredett harczot folytat csip-csup állásokért s még ezen a területen is szembe talalja magát a mai élet szörnyűséges bajaival. A mai fiatalság jórészének például megoldatlan kérdés a tanulmányfolytatás vagy a családalapítás, mert hiányoznak az anyagi előfeltételek, amelyek minden bátorság mellett mégis csak nélkülözhetetlenek arra, vagy a családalapitáshoz. Vajjon számolnak-e ezekkel a világkonferenciák?!

Minden tisztelet az élet érdemes öregeinek, de ez a furcsa verseny öregek és fiatalok között talán még sincs a helyén s nem hozhat üdvös eredményt. Régebben az emberi társadalomban az volt a szokás, ami a méhek társadalmában: az öregebb nemzedék átadta a helyét a fölsarjadt új nemzedéknek; hiszen ez az élet rendje, ez az új nemzedék fölnevelésének értelme. Az emberi társadalomban az öregebb generáció lássa be: az ő hivatása abban áll, hogy támogató, tanácsadó, hálával körülvett idősebb barátja legyen a feltörekvő fiataloknak.

A fiatalság pedig becsülje meg az élet öregedő harcosait s törjön előre lankadatlanul! Viselje türelemmel a megnemértők mosolygását, de kövesse az élet hívását s töltse el az a tudat, hogy újszerű dal, új erőteljes kalapács kell, melynek zengése mellett megépítheti azt az életkeretet, mely az emberiség történetének egy új láncszemét képezi.

Galambos J.

A nők helyzete

(Folytatás)

Ha a felszabadult nők életét tanulmányozzuk, feltünik, hogy tulajdonképen csak kisérleteket látunk, melyek a kezdeményezett országban sem teremtenek teljesen elfogadott állapotokat.

Az eszme maga gyönyörű és igazat kell adnunk hirdetőinek. Valamennyien Isten gyermekei vagyunk, a kultura szégyene, ha az emberiség felét (a nőket) megfosztják a teljes emberszámbavevéstől, egész életét függővé téve a másik nemtől, mindazért, hogy amazok hatalma megerősödjék.

Igazat kell adnunk az egyenjogusitás harcosainak, a férfinemnek sem joga, sem elegendő oka nincs a nők lealacsonyitásához és bármennyire igyekeznek bebizonyitani azok alacsonyabbrendüségét az nem sikerül. Minél jobban lerázzák a nők a multak emlékét, a beidegzett gyengébbség érzetet, annál jobban kitünik egyenrangúságuk és a független helyzetben nyert bátorságukkal, alkotni merésükkel annál nagyobb feladatokra képesek. Nem kell mást mondanunk, legékesszólóbban beszél mellettük az általuk eddig elért teljesitmények.

Ismétlem, mint eszme gyönyörű az egyenjogusitás, lássuk hogyan fest a valóságban.

Amerika úttörő ezen a téren. Az amerikai nő az első, akinek életét, önnállókeresettel birván, más értékelés alá vették. A tradició nélküli ifjú nép, ki kevésbé dogmákhoz kötött óvilági társainál, aránylag könnyen valósitotta meg ezt, 's mindennapos jelenségé vált az ujvilágban, az olyan nő, aki kora ifjúságától maga gondoskodik eltartásáról és minden életmegnyilvánúlásában független.

Az amerikai nép élete kezdettől fogva szüntelen formakeresés, nem csoda, ha itt vert először gyökeret a nők függetlenitésének gondolata, de őket érte a kisérletek kudarcai is, a formakeresés, kapkodás kháossza, amelyből majdan kikristályosodik a nők igazán elfogadható jövendő helyzete.

De valakinek el kellett kezdenie és áldozatnak mindig kell lenni, hogy az emberiség tanuljon az áldozat sorsán. Vagy nem-e áldozat az-az amerikai gyermek, akiről szülei, annyira egyéni boldogságuknak élve, kényük-kedvük szerint változtatott házasságaikban megfeledkeznek, vagy nagyon sok esetben éppen ezen okoknál fogva megszületnie sem szabad. Ha az újabb bevándorlók nagy szaporasága nem ellensúlyozná ezt, az egyéniséggé fejlödött, gyermektől tartozkodó amerikai nők éppen elég gondot okoznának az államnak.

Más oldalról is találunk hibákat és elgondolkoztatnak azok az eredmények, melyet a nők egyenjogusitása vont maga után. Nézzük gazdasági téren. Bár gazdasági okok segitették elő, sajnos a helyzet éppen gazdaságilag nem javult, sőt katasztrófálisan rosszabbodott. A munkanélküliségért is részben a dolgozó nőket okolják, s ma már mindenütt próbálkoznak, főként ezen oknál fogva, hogy a dolgozónők további előretörését megakadályozzák és a nőket kivivott poziciójuktól megfosszák. Egyenlőre a női munkaerő olcsóbbsága miatt kevés eredménnyel.

Ha erkölcsi szempontból vizsgáljuk a kérdést sem beszélhetünk javulásról. Mindannak dacára, hogy a nők egyenjogusitásának erkölcsi alapja van és dacára, hogy áthatottak vagyunk az ujitók eszméinek igazságától.

Hisszük, egyetlen reformtörekvő sem akarja az erkölcsök romlását, sőt mindig annak megjavitása a cél, s még a szabadszerelem hirdetőit is tiszta szándékok vezetik, akik igy gondolják kiragadni az emberiséget a hazugságok, csalások posványából és megmenteni az ifjúságot a testet-lelket lealacsonyitó prostituciótól. Hisszük, hogy minden eszmehirdetőt csak javitó szándékok vezethetnek, akik tiszta képet kivánnak teremteni morális kérdésekben, s különféle utakon is a cél csak egy lehet, az emberiség magasabb erkölcsi piedesztálra való helyezése.

Hogy a valóságban mivé válnak a szép tervek . . .

A feministák elgondolása szerint a legeszményibb társadalmat kellene hogy képezzék az egyenrangú, egymástól függetlenitett nők és férfiak. Akik miután egymás kihasználására nincsenek

ráutalva, a legtisztább érzelmek vezethetnek, s különösen a nemek egymáshoz közeledésénél, házasságkötésüknél vártak sok javulást. Ezzel szemben éppen a függetlenség, a „ki-ki magának" helyzet viszi határtalanságba az emberi önzést, s éppen azok, akik a legeszményibb házasságot köthetnék nem teszik azt, sőt válságba sodorták, a házasságot, melyet pedig eszményiteni akartak és ilyen hangzatos elnevezésekkel illetek „szabad-házasság", „lelkiismeretiházasság", „magasabbrendü-házasélet".

Nem állitjuk, hogy a régi házasság erkölcsi tekintetben tökéletes volt. Tudjuk, már a primitiv ember érdekből házasodott; munkaerőt keresett háza számára és azt becsülte meg a nőben. Látjuk a későbbiekben is, hogy nem a házasság erkölcsös nemi élete ösztönöz annak megkötésére, hanem a férfiak legtöbbnyire egy kicsapongó fiatalság után törvényes utódokat akarnak. [Vannak rabnőink, hogy kiszolgáljanak, szeretőink, az élvezeteink számára és feleségünk, hogy törvényes utódokat szüljenek. „Demosthenes" Dr. S. Weisse könyvéből.] Sőt legutóbbi időkig, különféle családi és vagyonérdekek jönnek számitásba a házasságkötésnél. Úgy a férfiak részéről, kik egzisztenciák, vagyonuk, életlehetőségük megerősödését várják a házasságtól (hozomány, benősülés), mint a nők részéről, kik örökös eltartót kivánnak maguknak szerezni férjhezmenetelükkel.

Ha ehhez hozzászámitjuk a sok kényszer-házasságot, melyek úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben, a házasságra, mint egyetlen egzisztenciára utalt nők sokasága köt, kik a fennálló erkölcsi törvényekhez ragaszkodók és az életörömeiről sem akarnak lemondani, sokszor azonban oly szégyenletesek ezek a kapcsolatok, (nyomorék, idős, jóval alacsonyabbrendü élettárs), hogy meg kell hogy inogjon a házasság erkölcsösségébe vetett hitünk. Pedig a házasságtól, mint egzisztenciától függő nők nagyon sok esetben ily kényszer-házasságra vannak utalva, vagy a dologtalan, ingyenélő öreglányok céltalan és örömtelen életére.

Igy nézve a dolgot a nők felszabadulásával valóban erkölcsösebb, életrevalóbb társadalomnak kellene kialakulnia. Hiszen áldásosan megdönti azok egzisztencia kérdését. A házasságon kivül maradottak is, munkalehetőségükkel, egyéni boldogulásukért küzdve tartalmat adhatnak életüknek. Másrészről, miután a férfiak és nők csak önmaguk eltartására kötelezettek, a családalapitás egyik félre sem jelent anyagi megterhelést, sem jogviszonyaiban változást, ami nagy mértékben megkönnyiti a házasodást, növeli azok számát, amely erkölcsi tekintetben felmérhetetlen erőt jelenthet. Végül párválasztásuk mentes lehet minden kényszertől, szégyenletes érdektől, s a legtisztább vonzalomból, a szerelemből fakadhat.

Hogy miért nem következik ez igy be, csak találgatunk.

Pedig a munkában bebizonyosult a nők életrevalósága, egyedül erkölcsiekben nem bizonyultak eléggé erősnek. A házasságkötések száma is megnövekedett, de ugyanúgy megsokasodtak a válások. Mi ennek az oka? Talán túlságosan uj a nők független-

sége, nem tudnak még élni vele, mintahogy a gyermek sem tud járni mindjárt, ha lábára állitják. Talán elvakitja őket a szabadságérzet, nem találnak határvonalat jogok és kötelességek között, s csak az előnyöket keresik, nem ismerve fel a tulajdonképeni célt, hogy az egyenjogusitással nem a férfiak eddigi szabadságával akarják őket megajándékozni, hanem a tiszta házasságok előmozditásával azokét megszüntetni és ilyenképen mérni egyforma mértékkel férfi és nő felett.

Éppen az amerikai állam, amely a nőknek a legmesszebbmenő jogokat adta meg, volt az, aki számolt első, tipegő lépésekkel. Amerika az egyetlen, aki jogaikon felül a független nő mellé áll, hogy védelmezze, segitse, *mert nem bizik benne.* Itt vannak a legnevetségesebbnek tünő rendeletek, melyek szerint törvény elé állitják a tolakodó férfit és minden további nélkül elitélik a házasság-igéret megszegőt. Szinte sértő az a gondoskodás, ami a büszkén beharangozott, öntudatos, tetteiért felelő felszabadult nőkért történik. Mi az, ha nem bizalmatlanság a nők erkölcsi erejével szemben. Félelem a nők ostobaságától, kihasználhatóságától, félelem attól, ha magukra hagyják vesztükbe rohannak.

A házasság megkönnyülése sem hozta meg a kivánt eredményt. A tapasztalatok mutatják, mennyire elvesztette komolyságát, s még soha ennyi meggondolatlanul kötött, könnyelmü házasság nem volt, mint manapság, ami természetesen válásokhoz vezetett. Talán az akar bebizonyosodni, hogy az érdek, az egymásrautaltság szivósabb kapcsolatot tud teremteni. Vagy az anyagias Amerikában kell keresnünk az okot, az amerikai emberben, aki miután sem erkölcsi, sem anyagi tekintetben nem függ a házasságtól, nem is becsüli azt. Talán éppen az amerikai nő az egyetlen, aki nem keres szerelmet a házasságban, hanem anyagi előnyöket, s ha ezt nem találja meg, miután a házasságra nincs rászorulva, habozás nélkül szabadulni igyekszik e kötelékből.

De Szovjetoroszországban sem jobb a helyzet. Bár erkölcsösebb alapon történik a társulás, hisz a legnagyobbrészt szegény néptömeg férfia és nője közt érdekről szó nem eshet. Erkölcsi szempontokból a házasságok, csalások, hitvesi-hűség megszegése egymás kihasználásának, kijátszásának elkerülése végett könnyitették meg ezt az aktust, ez azonban még ijesztőbben megnövelte a válások számát. A többszörös házasodás, közönséges formasággá sülyesztette a házasságot, állami beleegyezéssel lehetővé téve a kicsapongást, a poligám hajlamok elfajulását.

Hogy mily erkölcsi erő rejlik az örök életre szóló, monogám házasságban, átérzi valamennyi gondolkodó. Most, hogy a nők egyenjogusitásával, a tisztább, a szabad elhatározásból kötött házasságok, nem erősitették meg, nem eszményitették ez intézményt, mintahogy várták az ujitók, sőt az alantas ösztönöket szabaditotta fel, s a házasságot, mint felesleges köteléket játékszerül használják azóta a férfiak és nők, melyet érdekük és kedvük szerint dobálhatnak; átérzik felelőségüket az ujitó országok.

Belátják, ha nem akarják az emberiséget még nagyobb kátyúba juttatni, segiteni kell a bajon. Innen erednek a különféle ujabb próbálkozások. Hogy szép eszmékről se mondjanak le, s a családi házasság szentségét és örökkévalóságát is visszaállitsák, megint csak kisérleteket folytatnak. Ilyen a „próba-házasság".

Ezen kisérletek az ifjúság házasodását igyekszik továbbra előmozditani, a szertelenségeket, meggondolatlan társulásokkal kiküszöbölni, hogy megismerjék egymást, s csak ha valóban egymáshoz valók és megérettek a családalapitásra lépjenek át teljes komolysággal a szent házasságba.

Egyenlőre csak szemlélői lehetünk a kisérleteknek, nem birálói. Átérezzük az eszméket, az egyenjogusitás igazságát, de azt is látjuk eddig mire vezettek. Egy reményünk lehet, hogy ez csak az uj helyzet túlhajtottsága, tévelygés, kháosz-világ, melyből majdan kitisztultan kerül elő a világ. Biznunk kell az emberiségben, a felszabadult nő erkölcsi erejében, az egyformán független emberek (férfiak és nők) felelősségérzetében, akiknek rá kell döbbenie jogaik mellett kötelességeikre is, hogy a haladás, a magasabb erkölcsiség szellemében alakuljon ki uj világrendünk, melyben ujra lehet utódokat nevelni, s amelyre épiteni lehet, jövőt, egészségesebb, erkölcsösebb társadalmat.

Börcsök Erzsébet

Várady Jenő:

Naplementi mámor idegenben

Vijjogó szélhegedűk fütyülnek,
röpködő aranyozott porszemek,
lihegnek az aeter hullámaiban,
tépett felhőkből vakító tűzcsóva
bukik a láthatár húmuszába.

Reszkető bújócskázó habgyöngyök
úszkálnak a fodros tó peremén
rebbenő nympha virágok szirmán,
szeppent ijedtséggel kandikálnak
a meglapult kuruttyoló vízibékák.

Gőzölgő poros Föld kérges szája
az erő nedvét mohón kortyolja;
egy kis padon széltől kócozott
diákleány ajka csókját szűli —
párja lázas szenvedéllyel szürcsöli.

S a szürkület ólmos világában
egy virágzó jázminbokron megindult
s levelén lassacskán gurult,
legurult, permetezve szétpattant
egy megmaradt csillogó esőcsepp.

Vízcsobogás

A tenger kékeszöld tükre misztikusan megvilágítja a távoli rozsdavörös sziklákat. A haragoszöld sziget körül fehérhasú sirályok bóbiskolnak a szirteken. Messze, — talán délfelől ismeretlen dallamokat hoz az esti szél.

Hosszan a kavicsos part fölött fürge, hegyipatak csörgedez, sietve hozza a távoli hegyek szomorú üzenetét.

A tenger habjai lassan elülnek, pálmák és fügefák susognak nekik ősmesét; majd mégegyszer rájuk néz a nap lebukó feje.

A sötétség kicsalja a termekből a muzsikát, lágyan szelíden suhan a végtelen víz hátán, csábosan szökdelve; utána rohan, száguld, reszket és duruzsol a csobogás: ismeretlen vizek messziről jövő örök csobogása.

Lapos kavicsok csörgedeznek lábunk alatt, mind halkabban és halkabban járunk. A keskeny út szédítő kanyarodóján csendben, nesztelenül közeledünk a holt városhoz.

A déli kapun három márványfej világít.

Az uccák hallgatnak, a házak csendesek, némák; a hold kísértetiesen permetez. Lassan közeleg a templom és nem ég benne az örökégő: ni, mintha kripták sorozata lenne. A halott harangok talán már csak akkor kondulnak meg, ha földrengés rázza meg őket.

Lassan, némán tovább megyünk. Lopva mászunk fel a várfal kőlépcsőjén: és csodálatos, hogy a hold mindenütt egyformán világít. Némán haladunk: hm, egy kanyarodó, — ez alagút, a sziklafalba fúródik. Mi ez? Rég letünt idők rablánckarikája csüng a falon.

Talán Maximilián dobatta ide számüzött rabszolgáit, vagy elátkozott szerzetes imára kulcsolt ujjai száradtak el rajta. Sötét van, mennyi szerzetes halt..., valaki imát mormol; nem, a víz csobog. Úgylátszik, amott egy csontváz foszforeszkál a dohos cellában. És ebben a teremben, a hatalmas diófaasztalnál, mintha egy könyvíró barát kezeibe temetné az arcát. A multat siratja, vagy talán sárguló códexet olvas. Mennyi szerzetes, mennyi rab és csak egy hatalmas császár. Acél karperecek csillognak csuklóján. Milyen hatalmas boltozatok, milyen óriási termek?! Itt voltak a bírák; és itt e zord helyen bizonyosan inkvizitorok. Mennyi templom; — igen ez a templomok városa. Időnként baglyokat vélünk huhogni: hallga! — segélykiáltás. De nem. Csak a víz csobog. Tovább megyünk. Hiszen ez a fekete folyósó a végtelenbe vezet. És egyre több a cella, több a rablánckarika, az imádkozó szerzetes és a fénylő karpereces császár; már-már lánccsörgést duruzsol a víz.

A baglyok huhogása és szárnycsapkodása erősödik — s a várfal hirtelen lejt. Szédülünk, már közeleg;... rögtön belezuhanunk a tenger fekete testébe.

Csillogva közeleg a végtelen fekete víz: a végtelen halál ring alattunk.

A csobogás zűrzavarossá válik, s a halott város némán eltűnik a távoli, fekete ködben.

Lábunk alatt csörgedeznek a csillogó lapos tengerparti kavicsok.

Lépteink lassan fogynak: erőnk fogytán van. Agyonfáradtan, verejtékesen menekülünk a holt város félelmetes emlékeitől.

Halk vízcsobogás durúzsolva ébreszt álmodozásomból: sápadt arccal és révedező szemekkel keresem a gyönyürű tengeri alkonyatban Ragusa ősi falait.

A hold permetező ezüst fényében egymást játszva kergető végtelen hullámokon suhan a part felé az éjszakai tengerzúgás...

Rejtelmes meséket durúzsol...

Ismeretlen vizek, messziről jövő örök csobogása...

Dubrovnik, 1932. LÉVAY ENDRE

Mesél a hatodik emelet...

(Egy darab élet)

Az itt következő történet annyira jelentéktelen, hogy talán nem is volna szabad leírnom. Hasonlít majd az egész egy gyorsan összekapkodott, szögletességekkel túlzsúfolt naplójegyzetre. Közlésénél egyedül csak azt hozhatom fel mentségül, hogy jellemző ránk, a fővárosba tévedettekre, akik azt hittük, hogy ott aztán igazán szabad az út a szociális és szekszuális megismerésekhez.

*

Beíratkoztam az egyetemre. Most lakást keresek. Útközben fölpillantottam egy magas palota legfelső ablaksorára. Itt jó volna lakni. Micsoda kilátás tárulhat mindenfelé. Ugyan hányadik emelet lehet? Egy, kettő... épp a hatodik. Otthon azzal váltam el, hogy kiveszek egy hatodik emeleti kis szobát. De hátha nem kiadó. Megkeresem a bejáratot. Érdekes. A hatodik emeleten üresen áll egy kis szoba. A megegyezés gyorsan megy. Másnap már utazó-táskáim is fönt vannak. A szoba kicsi, egyszemélyes. Éppen megfelelő. Úgyse fogadok látogatásokat. Ugyan mit lehet tudni. Hátha egy koleginica... Csak az a kár, hogy lepattogzott már a festék a falról. Újra kellene festeni — dehát diákembernek erre nem tellik. Épp jó alkalom az önálló munkára. Úgyis avval a szándékkal jöttem

el hazulról, hogy mindent a magam erejéből. Persze, bemeszelem. Egészségesebb és világosabb lesz. És hat majd azokra a bizonyos petróleum-szagú rovarkákra is, amelyek olyan nagy elterjedtségnek örvendenek a fővárosban. Másnap már oldom a meszet. Kalciumoxid plusz H_2O egyenlő Kulciumhidroxid. Lúg. Mar, jó lesz vigyázni. Zöld szemüveget veszek föl, nehogy a szemembe csöppenjen a lecsurgó lé. Estére kész vagyok. Igaz, az előadást elmulasztottam, dehát ez is kémia. Másnap kora hajnalban fölkelek megnézni, hogy fehérlik-e a meszelésem. De nem fehérlik. Lepattogzott. Az ötödik kilogramnál rájöttem a meszelőművészet titkára. Másnapra vakítóan fehér a fal. De vakítóan fehér a padló is. Félcentis réteg. Kultiválom a padlósúrolást. Kár, hogy itt fönt nincs vízcsap. A házmesterhez kell leszaladgálni a lifttel. De így még érdekesebb. Kisgyerek koromban lifteztem utóljára. De csak egyszer a városházán. Akkor is kitettek félúton. Most liftkulcsom is van. Huszonöt dinárért vettem a ravasz házmestertől. Nincs benne munkásbecsület. Zsarol. Pedig így mészpettyes kék munkásruhámban hasonlítok is rá. Ahogy fölfelé indulok, kinyilik a liftajtó. Egy fiatal hölgy lép be. Mesebeli alak. Mesebeli közelség. És mégis... Csak most érzem, milyen messze van egy kopott munkásgyerek egy ilyen előkelő, csupaselyem csodától. A negyediken kiszáll. Látja, hogy nézek utána és mosoly fut át az arcán. Én búsan megyek föl a vödörrel. Ez tehát az első nő a hatemeletesből. Jó kis találkozás. Biztosan lány. Olyan alakja volt. Újból nekifogok a munkának. Kezem kisebesedik a mésztől. A kutyafáját, pedig vegyész vagyok. Végre kész a szoba. Saját patent-záram van az ajtón, magam fűrészeltem ki a könyvpolcokat, levezettem a villanykörtét, gyorsforralót készitettem. Egészen kedvemre való minden. Az az előérzetem, hogy évekig fogok itt lakni. Csoda jó érzés az önállóság. Az én házam — az én váram. Csak még a várkisasszony hiányzik. Egész este a liftbeli Elérhetetlen jár az eszemben.

Másnap délután megérkezett az első látogató. Egy ujságíró barátom. Nézte a kezemet és nevetett: „Kellett ez neked?" „A munkásviszonyokat tanulmányozom" — feleltem. Ő derűsen válaszolt: „Én pedig téged tanulmányozlak már régóta. Akarsz erről a témáról egy kis bölcseletet? A te életed az irodalom, mégis az én irodalmam az élet. Te az irodalomért élsz, én pedig az irodalomból. Látod ilyen élhetetlen vagy mindenben. Emlékszem, amikor az a szőke után bolondultál. Nem birtam az időben egy életrevaló verset se kapni tőled, csak csupa limonádét. Akkor is csak azért nem értél el semmit, mert irodalmat csináltál, nem pedig életet. A szívet ma ki kell hagyni a szerelmi játszmákból, ha nem akarsz veszíteni." Azután atyáskodva megveregette a vállamat, cigarettára gyujtott végül megnyugtatott, hogy bolond ember vagyok és fölkelt. Kikisértem a lépcsőházig. Ahogy a szobámba visszatértem még elhagyatottabbnak éreztem magam. Beesteledett. Künn jeges szelek száguldanak és az ablakom megremeg. Van még néhány darab fa a bádogkályha alatt; begyujtok. Ahogy a tűz

pattog és besugározza arcomat, már nem fázik annyira a lelkem. Gondolatok özönlenek agyamba. Írni szeretnék valamit arról, amit a duruzsoló bádogkályha mesél.

Ilyen bolondságokat kapcsolnak össze a rímek:

... A tűz pattog, a tűz mesél
Valahol sok szerelmes él
A szív ott fórr, nincs ott komor
Üres gyomor, nyomor, nyomor..!

Úgy érzem mintha valaki mellettem ülne az ágy szélén. Az az elérhetetlen álomkép a negyedik emeletről. De nem szabad beszélni, nem szabad megtörni a bádogkályha halk meséjét. Tudom, hogy képzelődés az egész, mégis föladom magamnak a kérdést: Mi lenne, ha most nyilna az ajtó és belépne ő avval a feledhetetlen mosolyával amit a liftben felejtett nálam. Hiszen nincs olyan messze a hatodik emelet a negyediktől. Hátha ő is olyan elhagyatott mint én. Hirtelen kopogás. Fölugrom a kulccsal. Sietve csikordul a zár. Az álomkép helyett az egyik szomszéd arcát ismerem föl. Alázatos hangon gyufát kér. Begyujtom. A hatodik emeleten ugyanis minden közös. Odaadom a gyufámat és közben magától adódik az intervjú. A szomszédom foglalkozására nézve kőműves. Júniusban még ott volt az egyik új palota építésénél. Akkor jól keresett. Még küldött haza is az anyjának. Vasárnap is dolgoztak kétszeres bérért. Késő estig tolta a talicskát a felvonó alá. Néha még villanyfénynél is folyt a munka. Szemmelláthatólag nőtt ki a palota a földből. Az volt az élet — mondja elábrándozva. — Kár, hogy csak három hétig tartott. Azóta nincs munka. Nappal a munkabörze előtt ólálkodik, este meg a vasútállomás körül, hátha akadna egy utas akinek a kezéből ki lehetne rimánkodni a bőröndöket. Már két napja nem akadt. Pedig már únja a bőjtöt... A lakás is komisz — folytatja aztán. Itt most heten laknak egy szobában. Mind munkanélküliek. Heten a hetesben nevet keserűen. Bár volna még egy üres szoba, ahova éjjelre is be lehet lógni. Hej, boldog lehet az, aki kinyújtózva allhatik, — szól végül és már indul is a hetes felé. Ennek hiába kívánnék jóéjszakát...

Én még sokáig ébren forgolódom. Nem hagy aludni ennek a hét nyomorgó embernek a sorsa. Azután ismét a liftbeli leány mosolygó arcát látom. Milyen furcsa is ez, hogy én szerelemre vágyom, amikor másoknak még kenyér se jut.

Másnap, ahogy felébredek, kissé elszégyenlem magam. A leányról álmodtam minden bolondságot. Hirtelen kiugrok az ágyból. Derékig lemosom magam hideg vízzel, gyorsan magamra rántom a ruhát, cipőt. Átnézem füzeteimet és már rohanok is az egyetemre. A lift éppen útban van. Sietni kezdek lefelé a lépcsőn. De a negyedik emeletnél mintegy gyökeret ver a lábam. Ott áll a tegnapi ismerős. A megvalósult álomkép. Csodálkozva tekint rám. Én köszönök. Mosolyogva néz végig. Megismert. A lift piros jelző-

lámpája elalszik és már ismét együtt vagyok vele a szűk kis fülkében. Egy levegő ölel át bennünket, már az is valami. Előveszem a liftkulcsomat és már sülyedünk is lefelé. „Én elvesztettem az enyémet" — szólal meg ő váratlanul lágy bársonyos hangján. Én készségesen adom át a magamét. Még füllentek is hozzá, hogy nekem kettő van. Így talán könnyebb lesz elfogadnia. Ő kedvesen köszöni és ahogy a liftből kilépünk, úgy érzem, hogy egy szál már összeköt bennünket.

Az egyetemen nem találom a helyemet, elfelejtek jegyezni, folyton csak rá gondolok. Mikor látom megint?

Pár nap mulva elhatároztam, hogy levelet írok neki. A pontos címét már tudom, bár a nevét nem.

Megkérdezem a házmestertől. Ő bőbeszédűen mindent elmond. Többet is, mint kellene. Szavaival egymás után tépi szét az álmaimat. „Jó kis nő az — meséli. Legujabban egy tiszt jár hozzá éjjelenként. Ennek külön liftkulcsa is van, nem tudom honnan szerezhette.

Én lesujtva tántorgok ki a házmestertől. Mintha fejbeütöttek volna, úgy gyalogolok föl a hatodikra.

Fölérve kibámulok a szobám ablakán. A napfény szikrázik a háztetőkön s a kanyargó folyón, de az én lelkembe gyászos árnyék költözött. Alighogy megszületett, már el kellett temetni ezt az ifjú bolond szerelmet.

Odébbrúgom a kis rozsdás bádogkályhát és az ágyra vetem magam. Megérik bennem az elhatározás. Had nyújtózzék ki végre a hetesszámú szoba hét munkanélkülije.

És még aznap este fölmondtam a hatodik emeleti kis szobát.

Kovács Sz. Zoltán

Heinz Vilmos:

Viszem fajom átokkeresztjét

a jólakottságot, közöny-boldogságot, s halálos megállást,
a betűiszonyt, mely mindig dúsan virult itt
e zsíros talajban, hol keresztre feszítve szomjaznak
már remény-fáradt, ifjú-betű-messiások.

Új elvek zászlaját bontottam, s szóltam: előre Testvér!
De intő szavak szóltak: ne menj, a betű itt gúnyfigura,
És remény-tarsolyámmal a félúton már megálltam,
mert fajom korbácsától lett véres homlokom . . .

Itt nem él a lélek, meghal minden mi nem jár haszonnal
még kicsi embrió az »elég« —öreg aggastyán a »még«,
a gyomrok az önzés józan-biztos hídján lépkednek,
az agyak nem kutatnak: minek, miért? —

Mert itt még sosem virult napja a szó és betűhirdetőknek,
az évek egyformán fáradt-hasznos robotba hullanak,
muzsika szól, bor ömlik, fejek nem tépelődnek, — minek?
az ember esze úgyis korlátolt és véges.

A szívnek nincs dala. Itt csak a pénznek van zenéje,
cifra tündérruhában jár lármásan a Fösvénység,
apa fiát, testvér testvért öl meg egy marok földért,
mert jaj, ez a föld tejjel folyó Kánaán . . .

Viszem fajom átokkeresztjét, s ha leroskadok alatta,
fellármázom a pénzülőkön az élet elzárt szavát,
s ha kacaj és gúny-botokkal ütnek, én mégis viszem,
viszem, hogy lássa mindenki véres homlokom . . .

FIGYELŐ

Tegyünk is azért, ami a miénk!

Egészen a közelmultig általános volt a felfogás, Bácska az eszemiszom földje, amelytől mi sem áll oly távol, mint a művészet.

Hangya Bandi nagy tehetségének fölfedezése volt a legutóbbi ellenbizonyítéka ennek a téves felfogásnak. Most újabb tehetségről számolhat be a „Híd", bizonyítékul, hogy ha művészi életünk koldússzegény ugyan, ennek csupán a közönség részvétlensége az oka. Tehetség akad itt is, akik legnagyobb részének szomorú sorsa a beleveszés a hétköznapi gondok és az anyagi létfentartás szürke tengerébe. No meg a közöny! Ki segíti itt a tehetségeket? Közönyös vállvonogatás az útravalója és segítője minden vajdasági fiók Munkácsinak, fiók Mednyánszkinak vagy fiók László Fülöpnek.

Nagyon kevesen, vagy épen senki se lett még eddig tehetségéhez mérten naggyá a nagyközönség megértő segítsége folytán. Csak ha egy-egy bácskai tehetség, mint László Fülöp, képessége és vasakarata átéhezett és koplalt a beérkezésig — hallottunk egy bácskai származású művészről.

De ime. Beszéljenek a tények!

Tóth József 18 éves szentai asztalossegéd. Szobrász. Művészies faszobrokat farag. Először játékból. Ösztönszerűleg, mint aki nem is tud mihez kezdeni az erővel, amit magában érez. A műhelyben széklábakat farag s vésője önkénytelenül is emberi arcokat, alakokat hoz ki a fából. Isten tudja honnan, megtanulja a gipszöntést is és a kisebb faszobrocskák és domborművek után, amelyekben megmintázza az egész családját, szomszédságát, elkészül az első mellszobor. Egy megszólalásig hasonlító arckép. A műhelyben csúfolják a haszontalan munkáért. Szégyenkezve dugja el özvegy édesanyja elől az első aktot. Nehezen összekuporgatott pénzén anyagot, szerszámokat vesz. A tehetség őserejével kutat, tanul s csüggedés nélkül dolgozik. Tudja, — nem, érzi, sikerülni fog, kell.

Lassan szóbeszéd tárgyává válik a Tiszaparton — a művész, a szobrász s az egyszerű „halásznépek" félig megvetőleg, félig elcsodálkozva nézik a Jóska gyerek boszorkányosan hasonlító műveit. Figyelmeztetik tehetségére az egyik napilap tudósítóját, aki magáévá teszi az ügyet és pár kis szobrot eljuttat Mestrovityhoz s cikket ír róla a Naplóban. Tóth Jóska nem sok bizalmat fűz az ügyhöz. Él benne valami homályos sejtés a bácskai művészelődei sorsából. Azért rendületlenül ontja tovább a szobrokat tehetsége bő forrásából. Sok közülük szegényes dinárokért, átalakul cipővé, ruhává. Közben elmúlik a tél — jön a tavasz, a válasz.

Mestrovity véleménye szerint Tóth Jóska tehetséges. Nagyon tehetséges. Persze még sokat kell tanulnia. Legjobb lenne egyenlőre, ha Zágrebban sajátítaná el a nehéz mesterség első fogásait. De hogy mehetne el, mikor a legszükségesebbekre is alig telik.

A „Híd" szentai ifjúsága vette kezébe Tóth Jóska ügyét. Nem elég, nemcsak „Szeretni kell azt, ami a miénk". Tenni is kell érte. Fiatal testvérünk tehetsége nemcsak az övé. A magyarságé is. A magyar ifjúság képessége vetődik ki benne. Tóth Jóskának sikerülni fog. A „Híd", a jugoszláviai magyar fiatalság van mellette. Tanulni fog. Eljut Zágrebba. A „Híd" fiataljai, a zágrebi magyar egyetemisták, a szentai magyarság biztosítani fogják Tóth József taníttatását társadalmi úton.

Öröm nézni az ébredő öntudatot, az összetartást. Mint jelentkeznek naprólnapra a megértő szívek, akik szerény anyagi viszonyaikhoz képest, segíteni, tenni akarnak a mi vérünkért. Hogy mindenki megismerkedhessék Tóth József tehetségének igéretével s hogy a „Híd" ifjúsága bizonyságot tegyen arról, hogy „mégis mozog a föld", hogy minden ellenkező felfogással szemben — szegény, és éltető forrásoktól távoli a mi művészetünk, de van; augusztus hó folyamán kiállítást rendez Tóth József és a szentai festők és szobrászok munkáiból.

A „Híd" harcos lap, a fiatalok lapja. Hogy ezt a kiállítást ép a „Híd" rendezi, bizonyíték, hogy a jugoszláviai magyar ifjúság szellemi élete emelkedőben van s már túlnőtt a tisztán elméleti fejtegetések kezdetleges megnyilvánulásánál.

Ez a kiállítás — amely sikerülni fog, mert sikerülni kell, megismertet mindenkit Tóth József képességeivel, — akit a mi szeretetünknek kell útra segíteni — mert a miénk s szerény hitvallása az ifjúságnak a művészet mellett, amely úgy kell, hogy mindenkié legyen.

Szeressük s tegyünk azért, ami a mienk, de szeressük azt is, ami az egész emberiségé.

Schwarczer Gyula

Magyar nótapályázat

Szinte kellemesen — hihetetlenül hangzott a fenti hír, midőn a noviszádi „Reggeli Ujság" magyar nótapályázatot hirdetett. „Ma, a mélyreható gazdasági viszonyok derekán nem csügged, de minden erejével és legjobb tehetsége szerint igyekszik odahatni, hogy buzdító példával szolgálhassa kisebbségi művelődésünk és művészetünk minden ágának fejlesztését".

Segítséget nyújt, ahol legnagyobb szükség van, kedvet támaszt, ahol legnagyobb az elcsüggedés! Célja: „elősegíteni népdalszerzőink érvényesülési lehetőségét, rájuk terelni a nagyközönség érdeklődését, népszerüsíteni a magyar nótát".

*

A magyar nótapályázat részletes feltételeit a következőkben közli a Reggeli Ujság szerkesztősége:

1. Pályázhat minden magyarnóta szerző, aki Jugoszláviában él, illetve jugoszláv állampolgár.

2. A pályázaton csak nyomtatásban meg nem jelent, szöveggel biró, eredeti szerzemények vehetnek részt.

3. A pályázatra beküldött nótákat elegendő énekhangra kottázni.

4. Egy szerző több nótával is pályázhat.

5. A nótákat külön e célra alakult bírálóbizottság itéli meg. A bírálóbizottság tagjait, akik egyrészt a szerkesztőségen kívül álló kiváló muzsikusokból kerülnek ki, később nevezi meg a Reggeli Ujság szerkesztősége.

6. A nóták lehetnek hallgató vagy csárdások. Az elbírálásnál a fősúly a nóták magyaros jellegén fekszik.

7. A Reggeli Ujság szerkesztősége három díjat tűzött ki a nóták jutalmazására:

500 dináros első, 400 dináros második és 300 dináros harmadik díjat.

A díjakat természetesen csak akkor adja ki a szerkesztőség, ha arra érdemes, értékes szerzemények vesznek részt a pályázaton.

8. Tekintve, hogy a pályázat elsősorban zenei jellegü, a bírálóbizottság, ha figyelembe is veszi a nóták szövegét, de a muzsika értéke szerint hoz döntést. Így tehát merőben mellékes, hogy a zene és a szöveg szerzője egy és ugyanaz a személy legyen, de semmiesetre sem árt, ha a szöveg minél szebb és jobb kifejezője a dallam hangulatának.

9. A Reggeli Ujság szerkesztősége fenntartja magának azt a jogot, hogy a díjakkal jutalmazott nótákat esetleg kiadja, egyben az első kiadás szerzői tiszteletdíját a pályadíjjal kiegyenlítettnek tekinti.

10. A pályázatra való beküldés végső határideje 1934 szeptember 15.

11. A pályázat eredményét a pályázati határidő után két héttel, a Reggeli Ujság szeptember 30-i, vasárnap megjelenő számának hasábjain teszi közzé a bírálóbizottság.

12. A pályázatra szánt nóták, jeligés levél kíséretében, a Reggeli Ujság szerkesztősége címére küldendők (Noviszád, Kralja Petra 30). A jeligés levélben a nóta szerzője neve mellett pontos címét is tüntesse fel.

•

Mi, délszlávországi egyetemes kisebbségi magyar ifjúság, örömtelt szívvel és bensőséges lélekkel üdvözöljük és köszöntjük az új és hasonló gondolatot, mely dalunk felvirágoztatása felé vezet.

Daloljunk mi fiatalok édes anyanyelvünk szívből jövő hangján, daloljunk, mert a dal önt belénk örömet, bizalmat, szeretetet, ifjúságot: egy csokorba szedett színes virágot. Daloljunk, szeressük azt a dalt, ami a miénk, mert benne látlak Testvér Téged, benne látsz engem s benne látjuk egymást.

Legyen szívetekben ének és dal, mert amíg alkothatunk, — dalolhatunk!

Várady Jenő

Németek a Vajdaságban

Egész irodalomkör foglalkozik a német bevándorlással. Az alábbi felsorolt művek tisztán és világosan foglalkoznak a vajdasági németekkel: *Melich:* Melyik nyelvjárásból valók a magyar nyelv régi német jövevényszavai. *Szalay József:* Városaink a tizenharmadik században. *Szentkláray Jenő:* Száz év Délmagyarország történetéből. *Bokor Antal:* A délmagyarországi telepítések története és hatása.

895-ben, a német nemzet négy főtörzsre és jóformán különálló hercegségekre volt oszolva. A Duna-Tisza közéhez legközelebb lakott a bajor.

Ha már 895-ben laktak volna itt németek, akkor az lenne a természetes, hogy azok utódai a Duna-Tisza közéhez legközelebb álló, bajor tájszólást beszélnék és hogy legrégibb, német jövevény szavaink a bajor tájszólásból származnának. Azonban, mind a történelem, mind a nyelvtudomány kétségtelenül megállapította, hogy se a legrégibb német lakósok, se a legrégibb jövevényszavak nem a bajor törzsökhöz tartoznak, hanem a nyugati, rajna-, mosel- és majnamenti németséghez. Épen azért komoly tudósok nem is vonták sohasem kétségbe, hogy a németek itt a Duna-Tisza közén nem őslakósok, hanem később bevándorlottak. A XII. században, a keresztes hadjáratok idején indult meg, mint hatalmas áradat a „Drang nach Osten", a németek kelet felé való költözködése, amely ellepte nem csupán az Elbe mentét, nem csupán Cseh- és Lengyelországot, hanem eljutott egész Magyarország keleti határáig.

A németek a mai Vajdaság területére csak 1700 után telepedtek le, miután

ez a terület 1725-ben még török kézen volt.

Németországban az állapotok 1710 után voltak olyanok, hogy számosan kivándoroltak és a Magyarországba való meghívást szívesen fogadták, még pedig azért, mert a spanyol örökösödési háborúban Elzász-Lotharingia, Rheimpflaz, Baden, Würtenberg sokat szenvedtek, lakósai iszonyú nyomorba jutottak és igy kivándorolni készek voltak.

A Temesközbe Mercy Klaudiusz katonai kormányzó 1718—27 években ötven elhagyott, néptelen vagy csak gyéren lakott helyre hozatott németeket. Mária Terézia sürgetésére az 1763—70 években ezekre a területekre új német községeket telepített a tartományi kormányzóság és a királyi kamara. 1763 február 23-án adta ki felhívását Mária Terézia, s felsorolta a bevándorlóknak nyújtott kedvezményeket (hat évi adómentesség, ingyen épület- és tűzifa, iparosoknak 10 évi adómentesség stb.) Erre 16.889 lélek vándorolt be a Vojvodinába és részben új községeket (számszerint nyolcat) alapított, részint a már meglevő német községeket gyarapította.

II. József még ennyivel sem volt megelégedve, hanem 1782-ben újra felszólította a Németbirodalom lakósait a bevándorlásra. Ekkor újra 2880 család talált biztos otthont ezen a területen, s mivel II. József a protestáns németeknek is megengedte a bevándorlást, ekkor ilyenek is jöttek nagy számmal, úgy, hogy hét új községet alapítottak.

Az itt letelepített német polgárok értelmisège nagy szolgálatot tett ennek a vidéknek, mert hogy kereskedelmi, technikai téren egy színvonalra tudott emelkedni a nyugati, nagy nemzetekkel, azt a bevándorolt németségnek köszönhetjük. Ami azután hivatalos helyen is elismerésben részesült, amennyiben az 1850—80 évek tisztikarában mindenütt ott látható német nevek serege.

Szentgyörgyi László

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievićeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Nyelvápolás

Kókay Károly

Kisbetűsködők

Ez a járvány napjainkban lépett föl. Áldozatai visszaringatták magukat az első elemi osztály első hónapjaiban használt helyesírásunkhoz. Akkor még mindent kis betűvel írtunk: palavesszővel palatáblára.

A magyar nyelv aránylag igen mérsékelten használja a nagy betűket. A tulajdonnevek kezdőbetűje mindig az, más szó-é pedig akkor, ha vele mondat kezdődik. Az 1922-ben kiadott, ma is érvényes tudományos akadémiai Magyar Helyesírás Szabályai (röviditve így fogom írni: M. H. Sz.) a 227 és 228. pontjaiban a könyvek, regények, költemények, intézmények, intézetek, hivatalok *újságok* címét, elnevezését szintén nagy kezdőbetűvel rendeli íratni.

Például *„hétről-hétre"*-ben: riportázs, figyelő, kroki, tarka-barka, hétről-hétre stb., mint címek kis kezdőbetűvel íródtak.

Kérem az ilymódon helytelenírászkodókat, hogy hagyjanak föl vele. Lássák be, hogy az csak célszerűtlen, észszerűtlen, ízléstelen és komolytalan különcködés.

Idegen szavak használata

A magyar nyelv szókincsének körülbelül nyolcadrésze *jövevényszó*. Ezek már olyannyira alkalmazkodtak nyelvünk hangrendszeréhez, hogy idegen származásukat csak a nyelvtudományi kutatások derítik ki. Sokat lehet arról beszélni, hogy ezek a kiderítések gyakran hihetetlenek, erőltetettek.

Az angol nyelv állítólag csupa jövevényszavakból verődött össze. Vegyük elő a német szótárt és látni fogjuk, hogy a német nyelvben csak úgy hemzsegnek a latin szavak, amelyeket nem nélkülözhet.

A magyar egyike azon nyelveknek, amely legkevésbé szorul idegen szavakra, mert a legtöbb idegen szó helyett rendszerint több magyar szó van, amely a fogalom finomabb, közelebbi árnyalatait jelzi.

(Folytatom).

Felkérjük munkatársainkat, hogy a kéziratokat legkésőbb 20-ig küldjék be.

Gradska štamparija Subotica, Pozorišna ulica 2. — 934—844